

SCHNEEMANN
CONTROVERSIAE
DE
DIVINA GRATIA

BT761
S3
c.1

EX LIBRIS
HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

1080020854

CONTROVERSIARUM
DE
DIVINAE GRATIAE
LIBERIQUE ARBITRII CONCORDIA

INITIA ET PROGRESSUS

ENARRAVIT

GERARDUS SCHNEEMANN S. J.

IN LAUDEM GLORIAE GRATIAE.
1831.

ACCEDUNT OPUSCULA INEDITA LEONARDI LESSI ET JOSEPHI KLEUTGEN
EIUDEM SOCIETATIS THEOLOGORUM
ATQUE EXEMPLUM PHOTOTYPICUM AUTOGRAPHAE PAULI V. RELATIONIS.

CUM APPROBATIONE REV. VIC. GEN. FRIBURG.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

UNIVERSIDAD DE MAYO LEON
Biblioteca Valverde y Tolosa

FRIBURGI BRISGOVIAE.
SUMPTIBUS HERDER.
MDCCCLXXXI.

EIUDEM LIBRARIAE AEDIS SUNT ARGENTORATI ET MONACHII ATQUE IN URBE
S. LUDOVICI AMERICANA.

45008

BT 761
S 3

Salvo iure proprietatis et translationis.

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

UNIVERSITAS FRIBURGENSIS

Typis Herderianis Friburgi Brisgoviae.

Vix geminos libellos ad defendendam Societatis Jesu de gratia doctrinam germanice conscriptos edideram, quum multi, quorum iudicio ac prudentiae plurimum tribuebam, magnopere a me petiverunt, ut eos ad communiorem eruditorum usum in latinum verterem. Cui equidem quum desiderio obsequi atque ita causae, quam tuebar, amplius prodesse cuperem, quominus vero id ipse praestarem, ceteris occupationibus meis prohiberer: commodissime contigit, ut P. Gerardus Gietmann, idem, qui „de re metrica Hebraeorum“ eruditam commentationem (Frib. Brig. apud Herder editam) scripsit, suam mihi opem atque operam ad libellos meos transferendos sponte praeberet. Quos nunc ita translatos aliarum quoque nationum lectoribus exhibeo, ut tamen germanicam editionem multis in locis, addendo, delendo, corrigendo, transponendo, ipse mutaverim. Praeter complura alia gravissima necdum edita documenta, duos, item ineditos, commentarios illustrium Soc. Jesu theologorum, Leonardi Lessii et Josephi Kleutgen, operi inserendos censui. Quum enim Lessii *Responsio ad Antapologiam* Lovaniensium et iisdem in rebus ac Molinae *Concordia* versetur, et ante hujus editionem Romam missa sit, antiquae de gratia et scientia mediae doctrinae, quae ante Molinam in Societate Jesu viguit, profecto nullum luculentius testimonium desiderari potest. Quod Lessii scriptum qui cum posterioribus atque adeo recentissimis Societatis Jesu theologorum libris comparaverit, is statim agnosceret, eandem illum cum his doctrinam tueri; a qua etiam, optime explicata scientiae mediae natura, jam tum novitatis criminationem propulsat. *Praescientia conditionata*, inquit, sine dubio in Deo est; unde non est res nova neque etiam nomen novum; vocatur enim scientia conditionata, quia est propositionis conditionatae, sicut cognitio necessaria recte vocatur, quae est de objecto necessario; et haec locutio non est academiis Italiae et Hispaniae ignota. Quum igitur ea, quae defendenda susceperam,

008357

Lessiano scripto, acumine et claritate insigni, mirum in modum confirmarentur, illud commentariolis meis addendum existimavi. Praemonere tamen velim, auctorem vix unius mensis spatium ad opus conficiendum habuisse, ideoque, si quid interdum minus castigatum festinanti exciderit, excusationem mereri. Sed quum Lessius in eadem illa *Responsione* etiam de Sacra Scriptura sententiam suam explicet, de qua noster Jos. Kleutgen, quum Concilio Vaticano interesset theologus, egregium commentarium scripsit, magnam illi debeo gratiam, quod mihi ejusdem hic edendi potestatem fecit.

Phototypicum exemplum relationis, quam Paulus V. sua manu de ultima Div. Auxil. Congregatione et Cardinalium suffragiis scripserat, libro addendum censui. Quas tabulas pag. 287. seqq. interpretatus sum.

Jam de *Indicis* decreto, quod ad hanc controversiam pertinet, satis infra p. 299. et 300. dixi, atque etiam causas, quibus ad scribendum movebam, in prooemio p. 1. et 2. indicavi. Omnino quidem de gratiae cum libero arbitrio concordia rursus recruduisse controversiam, merito possit quispiam congeri; quod vero, *per alios* renovata lite, lacesciti nos defendimus, id jure reprehendere nemo potest. Neque etiam deerant similes atque idoneae rationes, cur, virorum gravium obsecutus consilio, opusculum meum latine redditum vulgarem; quarum aliquas hic attingam. Billuart, scholae neo-thomisticae vix non princeps, in suis commentariis theologicis, de nostra controversia et quaestionibus huc pertinentibus ita fuse disserit, ut ea disputatio circiter 250 dimidiatas paginas in 4° (secundum edit. Paris. a. 1876.) complectatur; in doctrina vero nostra accusanda usque eo progreditur, ut affirmet, ejus condemnationem jam a Paulo V. decretam, sed solemnem hujus sententiae promulgationem *ad interim suspensam esse*; scientiam mediam esse *haustam ex ipsis Semi-Pelagianis et sternere viam praecipuo errori Semi-Pelagianorum* (pag. 189—206, 211 ss.). Hi vero Billuarti commentarii nostris temporibus quater rursus sunt editi, atque ita sexcenta eorum exemplaria *per omnia Galliae Seminaria*, sicut in quadam commendatione dicitur, et per plurimas extra Galliam scholas sparsa. Quum igitur accerrimi nostrae doctrinae adversarii amplissimum opus tantopere sit hac aetate pervulgatum, equis nobis det

crimini, quod accuratam ejusdem doctrinae defensionem scripserimus? Gaudeant sane Neo-Thomistae de maxima Billuartiani libri celebritate, sed boni etiam consulant, quod contra vehementem adversarium jure legitima defensionis utamur; praesertim quum alios sane doctos viros passim cum Billuarto operam suam sociare videamus.

Ut unum tantummodo ex novissimo tempore proferam, P. Ant. Mar. a Vietia, Minister Provincialis O. S. Fr., S. Bonaventurae Breviliquium, variis *appendicibus* illustratum (Friburgi apud Herder a. 1881.), edidit. Jam vero editor (p. 88. et p. 328.) affirmare non dubitat, Molinistarum de praesentia sententiam *ita absolute prolatam erroribus Pelagianorum et Semipelagianorum viam aperire, Molinam gratiam versatilem et nimis crudum systema defendere*; quin etiam contendit, gratiam, *juxta Molinistarum et Congruistarum placita, in eadem mensura a Deo cunctis distribui*, quum tamen nemo nostrum fuerit unquam, quin hanc haeresim respueret.

Quis igitur jure queri possit, nos non solum hujusmodi eriminationibus respondere, sed etiam apertius et accuratius explicare, quae tandem sit ac semper fuerit, non tam Molinae, quam ipsius Societatis doctrina?

His accedit alia gravissima et justissima ratio. Nam communis Thomae et Thomistarum appellatio praepredicatis contra nostram doctrinam opinionibus faveat necesse est, quasi D. Thomae et Thomistarum, sicut idem est nomen, ita eadem sit disciplina, ac proinde Jesuitae, quum a Thomistis dissentiant, ipsum D. Thomam oppugnent. Cui quidem prorsus falsa opinioni, non aliquos solum de vulgo eruditorum, sed interdum vel doctissimos viros tanquam indubitatae suffragari videmus. Atque ut rursus ex praesenti aetate exemplum afferam, vir aequo doctus ac gravis, idemque Societatis nostrae amicus, Universitatis Bonnensis professor, in sua theologia dogmatica hoc anno (apud Herder) edita (p. 489—498), ita hac de re disputat, ut nihil dubitare videatur, quin S. Thomae et eorum, qui se Thomistas appellant, eadem sit plane doctrinae ratio, idque nulla probatione indigeat. Ex hac praesumpta opinione illud haud sane exiguum existit incommodum, quod Bulla SS. P. N. Leonis XIII. *Aeterni Patris* adversus Societatis doctrinam edita passim diceretur.

Talis igitur et tam gravis criminatio Societati nostrae inflicta quantum a vero abhorreat, declarandum est; neque ad confutandum errorem paucos aliquos e D. Thoma locos proferre sufficit, sed ipsa illius doctrina, a qua Societas ne minimum quidem deflectit, uberius explicetur atque illustretur necesse est. Cui necessitati dum cedo, neminem profecto mihi aequum est succedere. Ceterum in hoc perficiendo labore, quem mihi non Superiorum praeceptum imposuit, sed veritatis et germanae Angelici Doctoris disciplinae studium pietasque erga Societatem expressit, id me tali causae et ipsis adversariis debere iudicavi, ut perpetuo *moderarer sermones meos* (Prov. 17, 27), neque calamum prius quam animum ab omni intemperantiae specie custodirem. Quocirca illud hoc loco non invitum commemoro. Reverendissimus Episcopus Paderbornensis Conradus, doctrinae laude actisque in Concilio Vaticano insignis et pro Ecclesiae libertate gloriosus exsul, quum primam hujus commentarii partem perlegisset, paucis ante mortem diebus mihi significare dignatus est, „plurimum sibi libellum probari, imprimis vero placuisse scriptoris moderationem.“

Denique aliud est, in quo mihi benevoli lectoris indulgentiam expetendam sentio. Quum enim patria extorris haec scriberem, et prope in eremo procul ab omni ampla bibliotheca degerem, vix alios libros inspicere potui, nisi quos vel amici mihi precario commodarent, vel itinerum opportunitate usus consulerem. Quae librorum penuria et mihi molesta fuit, et, ne in oculis eruditiorum lectorum incurrat, non immerito timeo. Peto igitur, ut, quae hac in parte desiderari possunt, et si qua alia, quae *humana parum cavil natura*, hunc in librum irrepererunt, non causae defensionae officiant, sed patroni vel vitio vel conditioni tribuantur.

In castello *Blijenbeek* d. 21. Octobris 1881.

G. S.

INDEX.

	Pag.
PROOEMIUM	1
1. De qua potissimum re quaeratur	7
2. Quae de gratiae et libertatis finibus S. Augustinus docuerit	38
3. De S. Thoma et de praedeterminationibus physicis	54
I. Quomodo S. Thomas intelligat a Deo voluntatem moveri	56
II. Nusquam S. Thomas physicam praedeterminationem docuit	85
III. S. Thomas negat id, quod Bannesiani docent	92
4. De veteri schola S. Thomae	98
5. Quomodo prolusum sit huic controversiae in Concilio Tridentino	129
6. Quid de gratiae et libertatis finibus tempore Concilii Tridentini theologi docuerint	134
7. Quam Societas Iesu ab ipsa origine de gratia sententiam secuta sit	161
8. Disputationes Lovanienses de efficacia gratiae	180
9. De Bannesio eiusque doctrinae ratione	192
10. De doctrina Molinae	218
11. Bannesii primi in Molinae librum impetus quomodo retardati sint	238
12. Clemens P. VIII. quomodo iudicium de gratiae efficacia suscepit. Bannesii in oppugnando Molinae libro felicitas	243
13. De prima et altera censura libri Molinae et de colloquiis postea habitis inter Praedicatorum et Iesuitas	251
14. Sollemnes de Molina et de gratia disputationes enarrantur	268
15. Congregationes de Auxiliis quomodo conclusae sint	280
16. De ulteriore doctrinae de gratia explicatione	302
17. Quomodo excitata controversia revixerit	329

Appendix.

Documenta praevia	357—368
Assertiones a Facultate Lovaniensi censura notatae	359
Controversiae summa et primaria capita ex Antapologia	363
Propositiones ex dictatis Iacobi Ianssonii excerptae	365
Bellarmini censura ad sententias Lovanio missas	366
Sententia Bellarmini de controversia Lovaniensi	367
Responsio P. Leonardi Lessii ad Antapologiam	371—462
De statu controversiae	372

	Pag.
Capita controversiae: de Scriptura (374), de Auxilio sufficienti (375), de Providentia et Voluntate divina (379), de Praedestinatione et Reprobatione (380).	
Responsio ad praefationem Antapologiae	383
Responsio ad argumenta Antapologiae:	
Cap. I. (de Scriptura)	386
Cap. II. (de Praesentia et Praedestinatione)	390
Cap. III. (de Electione ad gloriam ante praevia merita)	394
Cap. IV. (de Praedefinitione operum)	406
Cap. V. (de absoluta Dominicae passionis Praedestinatione)	411
Cap. VI. (de certitudine perseverantiae)	415
Cap. VII. (de divina salvandi Voluntate)	416
Cap. VIII. (de vocatione secundum propositum)	417
Cap. IX. (de divino Odio)	418
Cap. X. (de divina Praesentia)	419
Cap. XI. (de Gratia sufficienti praeparante)	430
Cap. XII. (de Auxilio sufficienti, quod omnibus detur)	458
Cap. XIII. (de controversia Lovaniensi)	460
P. Lessii de divina inspiratione doctrina illustrata et ponderata a P. I. Kleutgen S. I.	465—491
Cap. I. Lessii doctrina qualis fuerit ostenditur	465
Cap. II. Quid de Lessii assertionem prima et secunda existimandum sit	473
Cap. III. Quid de tertia assertionem	478
Cap. IV. De sententia Lessii apud alios theologos	482
Cap. V. Quoniam S. Synodus Vaticana de Scriptura et inspiratione docuerit	488

Annotatio.

Pag. 6. lin. 8. pro *explicabimus* scribe *enarrabimus*.

Pag. 383. lin. 37. dele [4].

Pag. 412. lin. 10. ad verbum „condecorandi“ adde annotationem: *Fortasse scribendum „moderandi“.*

PROOEMIUM.

In historiam naturamque acerbissimae de libero arbitrio controversiae inquisiturus, nolo profecto excitare contentiones illas, quae ab exeunte saeculo sexto decimo duarum magnarum S. Dominici et S. Ignatii familiarum theologos tamdiu divisos tenuerunt, ac perspectum esse omnibus arbitror, qui quid nostra aetate a theologis in Germania scriptum disputatumque sit diligenter attenderint, non accusationem me, sed defensionem plane necessariam scribere.

Aliquot anni sunt, ex quo doctrina illa, quam de finibus gratiae et libertatis Societatis Iesu theologi communiter sequuntur, a compluribus Germaniae theologis non parum impugnata est. Etenim Societatis aut certe primorum eius doctorum de gratia opiniones esse *Semipelagianas*, esse *Anthropomorphismum*, esse ethnicae illius, quam humanitae excitarint, *doctrinae propriae naturalisticae* partem, pronuntiatum est. „Frustra laboratum esse a superioribus, ut remissae laxataeque de gratia et cognatae de moribus doctrinae, quae tempori serviret et hominum se studiis accommodaret ac penitus applicaret, suam auctoritatem obicerent.“ Descivisse Iesuitas a conditoris sui eademque magnorum Ecclesiae doctorum atque Sanctorum doctrina, *laxitatem* adamasse, ad *liberalismum* accessisse. Negasse *dogma theologicum proxi-me definibile, gravissimum revelationis caput, quod Scripturae sacrae verba tamquam immobilis firmitatis saxa studiis antihomisticis obstarent*, nec minus *peremptorie* traditionis testimonia adversarentur, essetque *decisa iam quaestio tum in contentionibus Pelagianis tum tempore posteriore*. A D. Thoma ad omnia, quae in hac re quaerentur, responsum esse *clare ac definite, sed interfuisse* nimirum Iesuitarum, ut iudicium illius definitum ac perspicuum negligerent. *Disceptari apud eos ex Molinae aetate de S. Thoma, immo vero de Scriptura Patribusque omnibus. Debilitate aut volun-*

tatis aut intelligentiae deceptos et ad addubitanda omnia pellectos esse, ut nihil vere esse, quod non per se ipsum animus sentiret, opinarentur, ob eamque causam, ut quondam Pelagiani fecerunt, conciliari posse cum libertate efficientiam aliquam Divinam, quae tamen non sentiretur, negarent. *Ingenii Germanici proprietatem, quae servaretur a Thomistis, oppugnari theologia Iesuitarum, dum illius errores extimescentes de acumine dogmatis plus aequo limarent; doctrinam esse obsoletam, quum diu obliterata sit memoria errorum illorum, contra quos formata esset, obesse reconciliationi tot Protestantium in Christum credentium, quorum animi aliquam in Thomismo quasi affinitatem agnoscere viderentur.*

Haec et alia eiusmodi contra Societatis Iesu doctrinam obiecta sunt ab iis, qui et scientiae et morum laudem omnium Germaniae Catholicorum existimatione merito adepti facillime ea, quae dicunt, ceteris persuadeant. Quocirca aliquando nos quoque in animum induximus, ut controversiam illam retractaremus, ne ipso silentio accusationes viderentur confirmari¹. Nemo sane vitio vertere nobis poterit, si, quae ad defendendam existimationem ac fidem nostram necessaria videbuntur, contra tot accusationes vere ac sincere dixerimus.

Forsitan aliqui existimet, alienum esse ab hoc tempore ita liberum tueri arbitrium, ut Molina et Suarez instituerint, quod id proprio huius aetatis morbo, i. e. liberalismo, favere putet; siquidem in solo Thomismo² eius mali remedium contineri proclamatum est. Verumtamen specie falluntur, ut in nulla re magis.

Immoderata est libertatis cupiditas liberalismus; nemo negat. Cuius tandem libertatis? An liberi arbitrii, i. e. optionis atque electionis? Minime vero, sed licentiae et immunitatis, quae ab ea, de qua nos agimus, libertate tam est diversa atque remota, ut ipsa voluntatis libertate neganda homines omni se potestati

¹ Adhuc enim a Iesuitis vix quidquam in Germania „ex professo“ ea de quaestione scriptum videmus. Eam tacuit P. Deharbe, P. Wilmers in ampliore „doctrina religionis“ nota brevissima tetigit, denique P. Klentgen in plenissima defensione theologiae veteris praeterit iis de causis, quas in „defensione sua“ uberrime explicat. Iamditu opus aggressi sumus, quum P. Limbourg, iisdem rationibus impulsus, in Oenipontanis in theologia Catholica disputationibus (Zeitschrift für kath. Theologie) de Thomistarum doctrina praeclearis commentationibus disseruit.

² Si eam vocem usurpamus, non S. Thomae doctrinam, sed illam huius doctrinae explicationem, quam Bañez proposuit, intelligimus. Minime autem negamus, genuinam S. Thomae doctrinam remedium contra liberalismum continere.

subducere conentur. Omnis enim potestas atque auctoritas in libero innititur arbitrio. Hoc qui negaverit, illam sustulerit, quae nisi in liberos exerceri non possit; rursus potestate negata negatur saepe libertas, quia obedientiae recusatio cupiditatum inducit dominationem, qua pressi homines de libertate arbitrii dubitare incipiunt.

Ex quo intelligitur, id quod mirari solemus, *haeresim*, h. e. rebellionem contra Divinae revelationis et Ecclesiae auctoritatem, inimicam fere esse libertati arbitrii. Nec vero initiamur in hanc quoque cadere posse depravationem erroris, sed tamen praecipua illa haeresis Pelagianorum et Semipelagianorum, quae ab ea derivata est, quum illud olim conaretur, ne tantum quidem invaluit, ut sectam efficeret. Recentior vero haeresis per Wicleffum, Lutherum, Zwinglium, Calvinum protenus liberum aggressa arbitrium est, atque ab illa parte libertatis negatio per Baianos et Iansenianos in Ecclesiam se insinuarum coepit, ad quam pestem arcendam diu multumque pugnatum atque laboratum est. Utque superiore saeculo Gallicanorum et Iosephinorum a Sedis Apostolicae auctoritate defectio cum Iansenismo connexa colligataque fuit, ita recentissima ab Ecclesia secessio, quae *liberali* potissimum doctrina gloriatur, statim se ad sectam Iansenianam, liberi arbitrii inimicissimam, applicavit utroque recepta est.

Cum haeresi hodie tota se nova *philosophia*, quae liberalismus peperit, verae libertati opponit. Quam ipse Cartesius minus recte explicavit, Kantius depravavit. Patrem autem recentis philosophiae Germanicae filii increduli secuti duobus quasi agminibus, vel idealem amplexi pantheismum vel materialismum empiricum, liberum arbitrium omni genere erroris impugnare et tollere instituant. A quibus aliquantum illius veneni in theologiam tum catholicam tum protestanticam derivatum et Hermesii Guentherique de libertate doctrinam infecti et varia rationalismi genera proseminavit, libertati vel contraria vel minus congruentia.

Ergo ea, cui *liberalismus* studet, licentia tantum adest ut libertatem arbitrii teneatur, ut potestatis et libertatis iidem inimicissimi esse soleant. Atque haec causa est, cur illis, qui in conservanda auctoritate et liberalismo oppugnando elaborarent, iisdem in defensionem liberi arbitrii incumbendum fuerit. Etenim Pius IX., cui id divinitus obtigerat, ut liberalismus frangere studeret, nihil antiquius habuit, quam ut voluntatis libertatem defenderet; qui prima Syllabi sententia negat *unam eandemque rem esse necessitatem cum libertate*. Concilii autem Vaticani prima

constitutione non modo Divina libertas, unde nostra fluit, verum etiam hominis in fidei actu libertas iis verbis definitur, quae discrepent ab auctoribus doctrinae Bannesianae¹. Nuperrime Ecclesia duos viros sanctos inter Doctores retulit, qui in praecipuis libertatis patronis numerandi sunt, quorum doctrinam ad Molinistarum de gratia sententiam accedere recte dixeris. Id enim S. Franciscus Salesius profitetur² idemque Lessius litteris tam honorifice alloquitur, ut evidenter significet, quantopere sibi cordi esset defensio libertatis. Hunc enim theologum longius quam Molinam in libertatis defensione progressum illis litteris ob id ipsum opus laudat, quo ille suam de gratiae efficientia et de libertate sententiam explicatius defendit³. Item S. Alphonsus Liguorius Tournellum se sequi plane profitetur⁴, de quo quidem Billuart Thomista (in Theologia iuxta mentem S. Thomae. Paris. 1839, tom. I. p. 200 sqq. diss. 6. a. 6) recte scribit: *Nihil non tentat novus miles, ut prostrata schola thomistica molinisticae trophaeum erigat; eundem doctorem appellat Molinianum, novum,*

¹ V. infra pag. 13. not. 3.

² Cf. Wernerii S. Thomae Aquinatis vitam (Ratisb. 1850) III. p. 385. Eo loco vir ille in theologiae historia celebratissimus, ut S. Doctorem probet non idem de gratia, quod Thomistas vel Augustinianos, sensisse Bossuetii Instructionem Pastorem diei 15. Sept. 1697 (Sect. II. § 126) appellat. Vide etiam eandem Sulpiciani „Vie de St. François“. Paris 1856. I. 573.

³ Litteras certissime genuinas exhibet Livinus de Meyer in Histor. Congreg. de Auxiliis l. I. c. 6 p. 14. In quibus S. Franciscus Lessius de praedestinatione doctrinam, qua nihil potest esse Bannesi systemati magis contrarium, dicit antiquitate, suavitate ac scripturarum nativa auctoritate nobilissimam, Dei misericordiae ac gratiae magis consentaneam, veriorum ac amabiliorum. Nec ignoro in Germanica interpretatione vitae eius, quam proxima nota indicavi (Lager, Ratisb. 1871. I. 398), S. Doctorem ita iudicare, ut ex utraque opinione (ergo etiam Molinistarum) quosdam denique errores consequi dicat. Sed male reddita sunt verba illius, quibus hanc controversiam periculosissimam disceptationem vocat, quae suis in extremis haereseos habeat subiectas, quibus id unum significat, quaestionem esse perdifficilem, in qua in utraque partem aberratio proxima sit; quod quidem inter omnes constat.

⁴ Sancti Alphonsi Liguorii Concilium Tridentinum, Sess. VI. n. 101 (Interpretationis German. Ratisb. 1845. p. 105); ubi commemorata Cardinalis de Noris et Tournelli doctrina breviter, sed definite subiungit: *quam ego sequor*. Quae verba in novissima Taurinensi editione (1877, vol. VIII. p. 877) ita scripta videmus: „il sistema del Cardinal di Noris e Tournely, che io seguito.“

Ceterum non infirmiter, sed ipse postea ostendam, Tournellum (et post eum Sanctum Doctorem) etiam Molinam impugnare. Utri parti vero magis faveat, evidentissime inde patet, quod non Molinistae, sed Bannesiani contra Tournellum acerrime dimicantur.

purum Molinistam, theologum a capite ad talos Molinianum, Molinistam medullitus, Molinianis affectibus praevocatum etc. Graveson quoque O. Praed. in epistolis defendendi Thomismi causa scriptis Tournelius, inquit, *Molinistarum systema amplectitur*. (Epistolae theol. hist. polem. Venetiis 1734. II. 164.)

Quodsi duo Doctores novissimi molinisticae de gratia et libertate doctrinae favent, nos eandem defendere conantes a Sanctorum vestigiis non declinabimus, neque, si Ecclesiae visum non est patrocinium liberalismi defensionis liberi arbitrii, nos idem tueri erit inopportunitum. Praeterea fatentibus adversariis Reformationis tempore ob assiduas incursiones haereticorum *ius suum non defuisse* Molinianis *sua formula* defendendi libertatem, quidni idem pugnae genus ad similes nostrae aetatis impetus retundendos putabimus minime antiquatum?

Nec omnino in hac controversia, quid opportunum sit, aut qua formula verborum, ita enim loquuntur, utendum sit in disputando, quaeritur; quasi vero magni illi utriusque partis propugnatores, in summis quidem rebus, non satis accurate definiverint, quid defenderent. Nominatim formula illa *praedeterminationis physicae* sententiae Bannesianae quam aptissime congruit; atque haec causa est, cur anno 1612. in libello, quem generale Ord. Praed. Capitulum approbavit, illam *praeter ceteras* idoneam esse definitum sit¹. Inepte igitur Thomistas *re recte sensisse* volunt, *formula vero disputandi* errasse. Qui si *re recte omnino sentiant*, iidem loquuntur rectissime, falsumque est *loquendi genus* Iesuitarum neque tum potuit neque hodie potest *suo iure* usurpari. Non igitur licet temporum opportunitatem aut ingenii Germanici sensus propensionesque *mysticas* cansantem utramque scholam iudicare velle et, ut modo dixi, condemnare. Quod *verum* est, id ne vetustate depravatur nec alienum est ab ingenio Germanico, immo *vero nostrae* quoque aetatis morbis remedium afferet et „alitudinem mentis Germanicae“ explebit. Quid *verum* esset, utriusque

¹ Illud scriptum exhibetur ab H. Serry, Hist. Congreg. de auxiliis, Lugduni 1770, Append. p. 216. Cuius haec sunt extrema verba: „Nova, inquit [Baronius], in Ecclesia Catholica opus fuit excogitare vocabula, cum haereticis, prioribus abusi vocibus, simpliciter proferri solitis, ex illis suam ipsorum sententiam roborare conati sunt. Sic et nos pari necessitate compulsi sumus, physicae praedeterminationis vocabulum usurpare; ut gratiae seipsa efficacia omnipotentissimam, insuperabilem et indeclinabilem energiam, ab Augustino contra Pelagianos assertam, simpliciter: id a nobis exigente adversae partis dicitate, quae aliis quibusque vocabulis licentius abutitur.“

immenso labore quaesierunt, non ignorantes, quantam quamque spinosam quaestionem agitent. Quapropter, si ulla alia, certe haec controversia, quae saecula complexa est, digna est investigatione historiae.

In primordia igitur controversiae Bannesianorum et Molinistarum inquiremus et ostendere studebimus, quid ante Bannesii et Molinae disputationes ea de re theologi docuerint. Deinde progressus controversiae explicabimus. Simul utriusque scholae doctrinas de libero arbitrio, maxime quidem quatenus ad gratiam comparatur, explicabimus. Quibus instructi praesidiis suo quisque iudicio examinabit, quid in Bannesianorum et Societatis Iesu theologorum de gratia sententia probandum, quid improbandum esse videatur.

Propositum labori nostro illud quidem potissimum est, ut liberum arbitrium, quod verae omnis libertatis fons est, defendamus; nec vero minus laudi atque gloriae gratiae studebimus. Neque enim mirabilis quidquam effecit gratia, quam ut conservata libertas Divinae fieret particeps immutabilitatis. Quare nostro iure huic libello inscribere videmur

In laudem gloriae gratiae.

1. De qua potissimum re quaeratur.

Ipse iam Pallavicinus¹ millia esse librorum de hac quaestione dixit, et tamen ampliores et copiosiores post eius aetatem editi sunt. Quamobrem hoc loco nihil magis necessarium est, quam ipsam controversiam circumscribi atque accurate definiri, de qua re agatur.

Principio ab errore nominum cavendum est. Appellatio enim controversiae „Thomistarum et Molinistarum“ inducere quempiam potest, ut id agi putet, Sanctumne Thomam an Molinam potius sequamur. Qua opinione nihil esse absurdius potest, quamquam quosdam etiam doctissimos viros occupavit et a Molina abalienavit. Qui ita librum suum exorditur, ut se S. Thomam principem solemque theologiae scholasticae sequi profiteatur; atque in hunc diem Societas Iesu constanter Angelicum Doctorem ducem suis proposuit, idque iis quoque temporibus, quibus in nullo honore schola haberetur. De Lamennais quum omnes ad se raperet, P. Fortis, Societatis praepositus generalis, litteris encyclicis (diei 4. Oct. 1823.) illius theses defendi vetuit, cum haec adderet: „Non unius alteriusque philosophi placita defendimus, verum ea sequimur principia, quae omnibus scholis communia sunt, quaeque communiter defendebantur, antequam Cartesius existeret. Scholae nostrae duces praecipuos agnoscimus S. Thomam, cujus tantum valet auctoritas apud omnes christianos doctores, S. Augustinum, qui non minus acutus fuit philosophus quam eruditus theologus.“

Hodie sane magni animi non est, hominem Catholicum magnos illos scholasticos atque imprimis D. Thomam defendere; sed id ut posset fieri, Societas etiam Iesu elaboravit. Satis erit significasse studia assidua ac magna P. Kleutgen et scriptorum „Civiltà“, maxime P. Liberatore et P. Cornoldi, vice-praesidis Academiae philosophico-medicae S. Thomae Aquinatis. Non illud igitur agitur, utrum S. Thomae doctrinam an alterius cuiuspiam

¹ Histor. Conc. Trid., Antverpiae 1670, l. VIII. c. 13. I. 768.